

Mato Lovrak i njegov roman "Anka Brazilijanka"

Jurić, Nikolina

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:289983>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-12**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

NIKOLINA JURIĆ

MATO LOVRAK I NJEGOV ROMAN ANKA BRAZILIJANKA

Završni rad

Pula, rujan 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

NIKOLINA JURIĆ

MATO LOVRAK I NJEGOV ROMAN ANKA BRAZILIJANKA

Završni rad

JMBAG: 0303067451, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolski odgoj

Predmet: Dječja književnost

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Vjekoslava Jurdana

Pula, rujan 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu
Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SAŽETAK:

Djela Mate Lovraka dobro su poznata među djecom, on spada u najpoznatije pisce hrvatske dječje književnosti. Svojim načinom pisanja, Lovrak, djeci na njima razumljiv način, prikazuje stvarnost. U ovom će se radu govoriti o jednom Lovrakovu romanu koji je malo drukčiji od ostalih njegovim djela. Djelo govori o djevojčici, siročetu i njenom putu od sirotišta do pronalaska nove sretne obitelji. Cilj rada je prikazati neku drugu stvarnost, koju nažalost djeca u sve većem broju danas doživljavaju, a to je odrastanje u sirotištu, bilo da su ostala bez roditelja ili da su ih roditelji sami tamo ostavili. U radu su analizirana tri izdanja ovog romana, također smo se dotaknuli i filma koji je snimljen po uzoru na roman. Možemo reći da roman i nije bio toliko poznat dok nije snimljen film u kojem je redatelj u stvaralačkoj slobodi uveo i mitska bića kako bi djeci film bio što zanimljiviji.

KLJUČNE RIJEČI: hrvatski dječji roman, roman o siročetu, Anka, Brazilijanac

SUMMARY: Mate Lovrak is one of the most famous writers of Croatian children's literature and his literature is well known among the children. In his type of writing, Lovrak is on understandable way for children showing them reality. This essay will be based on one of the Lovrak's novels which is slightly different from his other novels. The topic of this novel is about an orphan girl and her journey from orphanage to finding a new happy family. The aim of this essay is to show another reality of life that unfortunately many children are experiencing in today's world, which is growing up in an orphanage, whether they were left without parents or left there by their parents. Furthermore, in this essay three editions of the romans are analysed. Additionally, it also include parts of the movie which is based on his novel. The novel wasn't very famous itself, however after the movie was filmed it has seen big success. The movie is directed by Dean Acinovic, in which Dean gave himself writers freedom and introduced mythical beings to make movie more interesting for the children.

KEY WORDS: Croatian children's novel, orphan novel, Anka, Brazilianac.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. DJEČJA KNJIŽEVNOST	2
3. HRVATSKI DJEČJI ROMAN	3
4. MATO LOVRAK.....	6
4.1. Književni rad Mate Lovraka.....	7
4.2. Lovrakovo doba.....	9
4.3. Socijalni elementi	10
4.4. Roman o siročetu	12
5. ANALIZA KNJIGA.....	13
5.1. Prvo izdanje	13
5.2. Drugo izdanje.....	16
5.3. Treće izdanje.....	18
6. ANKA BRAZILIJANKA PREMA KNJIZI	19
7. LIKOVI U ROMANU.....	22
7.1. Glavni likovi	22
7.1.1. Anka	22
7.1.2. Brazilijanac	23
7.2. Usporedba likova Anke i Brazilijanca	24
7.3. Sporedni likovi.....	25
7.3.1. Pralja Milka	25
7.3.2. Starac radnik	25
8. FILM.....	26
8.1. Usporedba filma i knjige.....	27
9. ZAKLJUČAK.....	29
10. LITERATURA	30

1. UVOD

Kako svaka osoba ima određenu vrstu književnog djela koju rado čita i uživa u njoj, tako i djeca imaju svoje romane za djecu. Ti romani nisu kao i romani za odrasle, s nekom velikom i zahtjevnom radnjom i tematikom, nego s jednostavnom fabulom i radnjom koja je prikladna i bliska djeci. I ovaj roman Mate Lovraka kao i većina romana za djecu govori o stvarnom, realnom svijetu u kojem se sama djeca mogu pronaći.

Hrvatski dječji romani javljaju se u 20. stoljeću, do tada su pisci romane za djecu nazivali pripovijetkama ili pričama. Pisce za djecu nije se shvaćalo ozbiljno jer se smatralo da pisati za djecu nije uopće velika stvar i da to uopće nije zahtjevno, no upravo je suprotno. Pisци za djecu moraju paziti na odabir teme u svom djelu, moraju paziti da radnja nije zahtjevana, da je djeca mogu shvatiti i u krajnjem slučaju pronaći se u njoj. U novijim romanima često možemo naići i na tragove fantastičnog u dječjim romanima, pa se tako mogu naći razni vilenjaci, divovi i još mnoga druga mitska bića koja su svakako za djecu zanimljiva jer i sama imaju bujnu maštu.

U ovom radu govorit ćemo o romanu o siročetu. U dječjim romanima najčešće su glavni junaci dječaci ili dječja družina, no u ovom radu će se govoriti o romanu u kojem je glavni lik djevojčica, siročić. Roman o siročetu je, nažalost, za mnogu djecu poznat i mogu se poistovjetiti s njim, no s druge strane kod mnoge djece može izazvati i empatiju. Glavni junak je djevojčica koja je kao jako malena ostala bez roditelja i odrasla u sirotištu. Roman govori o njenom, ne baš sretnom djetinjstvu, i ne baš lijepom iskustvu posvojenja. Nakon posvojenja, u novoj je obitelji nesretna i odlazi od kuće, na tom putu dolazi do ciglane gdje upoznaje jednog buntovnika s kojim se na kraju zbližava jer shvaćaju da imaju istu sudbinu, mijenja ga i na kraju postaje njegova kći.

2. DJEČJA KNJIŽEVNOST

„To je posebni dio književnosti koji obuhvaća djela što po tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi (grubo uzevši od 3. do 14. godine), a koja su svjesno namijenjena djeci, ili ih autori nisu namijenili djeci, ali su tijekom vremena, izgubivši mnoge osobine koje su ih vezale za njihovo doba, postala prikladna za dječju dob, potrebna za estetski i društveni razvoj djece, te ih gotovo isključivo ili najviše čitaju djeca.“ (Crnković, 1990:5-6)

Dječja književnost je umjetnost riječi, za nju vrijedi sve ono što označava književnost. Kao i svaka druga i dječja književnost ima svoja bolja i slabija djela. Moramo imati na umu da postoje velike sklonosti i različitosti kod djece različite dobi, pa tako moramo paziti kod književnosti za djecu na njihovo poimanje svijeta, dubinu i širinu percepcije, krug interesa te osjećajnost. U određivanju mjere dječje književnosti postoje dvije razdjelnice koje ne moraju uvijek biti naglašene. Prva razdjelnica dijeli dječju književnost od književnosti za mlade, dok druga dijeli dječju književnost od književnosti za odrasle. Naravno, odrasli mogu, ako to žele, čitati djela koja su namijenjena djeci, dok djeca ne mogu čitati najveći dio djela, koja su namijenjena odraslima, to je jedan od razloga zašto se razvila dječja književnost.

Kada govorimo o glavnim vrstama dječje književnosti, možemo reći da postoje dvije vrste. U prvu skupinu ubrajamo slikovnice, priče, dječju poeziju, dječji roman (roman o djetinjstvu), dok drugoj skupini pripadaju basne, roman o životinjama, biografska djela, putopisi, znanstvena fantastika, avanturistički (pustolovni) te povijesni roman. Razlika između prve i druge skupine je što prva skupina pripada dječjoj književnosti ili književnosti za mlađu djecu, dok druga skupina pripada graničnoj ili književnosti koja je namijenjena i djeci i mladima. (Crnković-Težak, 2002)

3. HRVATSKI DJEČJI ROMAN

U ranim pojavama dječje književnosti nije postojao pojam *dječji roman*. Ono što za nas danas predstavlja dječji roman autori su nazivali pripovijetke, pripovijesti ili novele. Dvadesetih godina 20. stoljeća počinju se pojavljivati termini *roman za mladež*, *roman za djecu* i *omladinski roman*. Crnković ovako ocjenjuje stanje hrvatskog dječjeg romana do 1901.: „Rečeno je da romana nema. Neke vrsti romana, kao većih pripovijedaka, ima doduše na popisu djela autora koji su pisci za djecu, odnosno mladež. Samo što ti romani zapravo nisu romani, ni veće izvorne i neizvorne pripovijesti, ni beletristika, ni dječja književnost“. (Majhut, 2005:12 prema Crnković, 1978:143)

Početak hrvatskog dječjeg romana smatra se djelo Ivane Brlić-Mažuranić *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*. No stavljanje romana u vremenski slijed ne znači da smo ih poredali po nekoj uzročno-posljedičnoj vezi. Kada govorimo o osobinama hrvatskog dječjeg romana, svejedno je li roman napisan danas ili prije, te osobine i danas vrijede, možemo reći da su univerzalne. Hranjec u svojoj knjizi *Hrvatski dječji roman* navodi kako je roman otvoren za druge žanrove, kako kroz povijest možemo vidjeti, nije vezan ni za jednu društvenu skupinu. Pa takva neodređenost vrste dopuštala je mnoštvo različitih definicija. Jedna od njih je ona Edgara M. Fostera da je roman „djelo s više od 50 000 riječi“. (Hranjec, 1998:6 prema Foster, 1974) Dok Nemeč navodi neodređenu definiciju romana kao „velike pripovjedne vrste“. (Hranjec, 1998:6 prema Nemeč 1995) Hranjec (1998) navodi kako je roman najbolje odrediti po njegovim konstruktivnim elementima, a to su fabula, lik (karakter), pripovjedač (autorski, nepouzdana, objektivni), mjesto zbivanja, vrijeme radnje i različite stilske tehnike proznog diskursa.

U tipologijama i podjelama romana ne nalazimo dječji roman. On je tek krajem 20. stoljeća definiran kao književna vrsta. Kada želimo odrediti što je to dječji roman, moramo se usmjeriti na nekakve kriterije. Zalar navodi da je to „roman u kojem djeca nisu samo „konzumenti“ njima zanimljivih zbivanja, nego i nositelji radnje, ideja, tendencija i sukoba“. (Hranjec, 1998:9 prema Zalar, 1978) Možemo reći da je dječji roman slojevita pripovjedna vrsta, gdje glavnu ulogu imaju djeca sa svim svojim nadama, doživljajima i strepnjama. Za razliku od romana za odrasle, romani za djecu

nose jednostavnu, uzbudljivu i napetu fabulu, nemaju pretpriovijest, stupnjevitu fabulu, a lik je najčešće u okviru družine. Nadalje u dječjem romanu naglašena je akcija i pustolovnost, a jedan od osnovnih i glavnih svojstava je igra.

Hranjec (1998) navodi kako se stoljeće hrvatskog dječjeg roman može globalno podijeliti u dva dijela, prvi, do šezdesetih godina, obilježen osobama, osobnostima i drugi, od šezdesetih godina do danas, obilježen širenjem dječjeg romana. Kao dobre književnike, koji su dosta pridonijeli razvoju hrvatskog dječjeg romana, navodi Truhleku, Ivanu Brlić-Mažuranić, Kušana, Matošeca i mnoge druge.

Dječji se roman još naziva roman o djetinjstvu, a ponekad se koristi i naziv realistična književnost. To se ne odnosi niti na realizam niti na književno razdoblje, već se označava opozicija prema priči, te ukazuje na nefantastičnu dječju književnost u odnosu na fantastičnu. Kako se u novije vrijeme u dječji roman uvode elementi fantastičnog, a kako je to roman o stvarnom svijetu i postupcima djece, najbolje ga je nazvati romanom o djetinjstvu. Roman o djetinjstvu ima svoje jasne osobine, u njemu su junaci djeca, u više slučaja dječaci, te se prikazuju prizori iz dječjeg života u stvarnim uvjetima i okolnostima. Djeca u romanima pripadaju različitim društvenim slojevima i sredinama, najčešće su nešto starije dobi.

Nadalje, u novijim romanima 20. stoljeća, umjesto nesretne djece sve više se pojavljuju obična djeca, djeca koja borave unutar obitelji, u školi, najčešće prolaze kroz situacije kao što su igra, druženje i smišljanje pothvata. Tip djeteta nije više dijete nad kojim treba plakati niti uzor-dijete, kojem se treba diviti, nego spretn, dosjetljiv, slobodan i dopadljiv član dječje skupine.

Različit je odnos djece i odraslih u dječjem romanu, pa tako u „obiteljskom romanu“ djeca su istaknutiji članovi obiteljskog kruga, te su djeca i odrasli ravnopravni članovi. No postoje romani gdje djeca zauzimaju sva mjesta, gdje se odrasli jedva pojavljuju.

Junaci u romanu iskazuju svoje vrijednosti i sposobnosti u organizaciji i izvođenju nekog pothvata kao što su npr. uloviti lopova, otkriti tajnu, naći izgubljenog prijatelja i slično. Pothvat može biti jedan i protezati se kroz cijeli roman, ili se može rješavati kroz nekoliko epizoda. Pothvat je i tematski i izražajno najvažnije sredstvo za

stvaranje napete radnje i samo osvajanje čitatelja, što se dječji junaci više ističu svojom vrijednošću sve su zanimljiviji svojim čitateljima. No, pisci ovih romana su morali paziti na usklađenost pothvata, koji su zadani u romanu, i mogućnostima djece u izvođenju istih. Tako se može reći da su mnogi pisci, upravo zbog toga bili bolji ili lošiji pisci ovakvih romana.

Roman o djetinjstvu nije avanturistički, tj. roman u kojem junak prelazi vlastite granice, nego opisuje prizore iz stvarnog života i koliko god te dječje avanture bile u njemu poželjne, nije se smjelo prelaziti granice. Kako već znamo općepoznato je da dječji roman bude kratak i da je njegov stil i izraz jednostavan, te da su završeci sretni. (Crnković-Težak, 2002).

4. MATO LOVRAK

Prezime Lovrak je autohtono u sjeveroistočnom podnožju Bilogore. Prvi put ovo prezime nalazimo u matičnim knjigama katoličke župe Šandrovac u selu Sirova Katalena, nedaleko od Đurđevca. Kako pokazuju matične knjige, Lovrakovi tu žive od potkraj 18. stoljeća. Najprije su bili graničari, te su se tek kasnije počeli baviti raznim zanimanjima. (Kolar-Dimitrijević, 2002)

Mato Lovrak rođen je 8. ožujka 1899. u Velikom Grđevcu kod Bjelovara. Matin otac je bio krojač, imao je svoj krojački obrt, te uz prihode od toga obitelj nikada nije oskudijevala. Otac se zanimao za knjigu. Na njihovu su kućnu adresu svakog dana poštom dolazile novine, a kako je otac bio pretplatnik Matice hrvatske primao je i knjige. Vodio je Matu na kazališne predstave. Iako ne prevelika školska obrazovanja, otac je vodio kritičke dnevnik. A sam Mato jednom je rekao „Ako se dar za pisanje od nekog nasljeđuje, mnogo toga mogu zahvaliti svom ocu.“ (Brešić, 1997:826, prema Lovrak, 1963) Majka je bila tankočutna osoba, te su tako to dvoje ljudi, majka i otac, naslijeđe i obiteljske prilike duboko i izravno formirali maloga Matu. Drugi važan čimbenik u odrastanju i oblikovanju Mate kao pisca, bilo je selo i seoske prilike. U njegovom životopisu pronalazimo rečenicu koja je ključna za shvaćanje svih njegovih romana a ona glasi „Uvijek govorim da ne proživi lijepo djetinjstvo onaj koji kao dijete, bosonog, ne trčka slobodno po širokim travnjacima“. (Brešić, 1997:828, prema Lovrak, 1963) Glavno, važno i bitno u tome kako Lovrak ističe je sloboda. Kao đak zanimao se za knjigu i kazalište, te je čak na umu imao postati glumac ili redatelj, no započeo je kao učitelj.

Kao učitelj radio je 35 godina u mjestima Kutini, Ilovskom Klokočevcu, Velikom Grđevcu, Velikim Zdencima i Zagrebu. Za Lovraka „Učiteljski poziv je rad posebne prirode. Uzvišen. Svet!“ (Hranjec, 2004:57, prema Lovrak, 1973:8) On zamišlja lijepo opremljen razred, učeničko samoupravljanje, zadrugu s domaćinom i domaćicom, strogo određen raspored kojeg se svi moraju pridržavati, zajedničko slušanje radioemisija, pa sve do tuširanja prije odlaska kući. (Crnković -Težak, 2002:348)

Na pisanje romana „Djeca Velikog Sela“ kako se na početku zvao, na daljnjim izdanjima promijenjen je naziv u „Vlak u snijegu“, Mato je bio inspiriran vlastitim primjerom, potaklo ga je djelovanje učeničke zadruge, koju su sami osnovali u školi,

zatim dječji listovi njegovih učenika, te izlet u obližnji grad u kojem ih je iznenadila snježna vijavica.

Premинуo je 13. ožujka 1974. godine u Zagrebu. U rodnom Velikom Grđevcu, u njegovu čast, izgrađen je i „Kulturni centar Mato Lovrak“.¹ Od 1988. do danas svake godine održavaju se „Lovrakovi dani kulture“. U sklopu manifestacije od 1993. godine dodjeljuje se i nagrada „Mato Lovrak“ za najbolji roman za mladež napisan na hrvatskom jeziku u protekloj godini.

4.1. Književni rad Mate Lovraka

Mato Lovrak je književnik koji je u kritici s jedne strane bio hvaljen, dok je s druge strane osporavan, neki su ga smatrali beskorisnim. Književni rad Mate Lovraka započinje 30-ih godina 20. stoljeća i to kao pripovjedač i pisac novela za odrasle, a nakon toga i kao pisac za djecu. Pisao je priče, pripovijetke, romane, članke, crtice i dramske igrokaze. (Crnović-Težak, 2002).

Na samom početku Lovrak je pisao kraće prozne vrste, prvo njegovo objavljeno djelo bilo je *Strašan san* 1924., zatim zbirke *Slatki san* 1930., *Doka Bedaković i Francek Drugi Hrabri* 1938., te *Naši dječaci* 1954., *Dobra oluja* 1959., *Putovanje od 35 koraka* 1963. i *Katićev dom* 1964. Sve su to bile pripovijetke, najave njegovih romana. (Hranjec, 2004). U drugom razdoblju svog stvaralaštva, nakon Drugoga svjetskog rata, Lovrak nastavlja pisati niz dječjih romana i pripovijedaka. Roman *Dječak konzul* objavljen je 1954., *Prozor do vrta* 1955. i *Tri dana života* 1957. u kojem se kritički osvrće na školski sustav Jugoslavije. Zatim slijede romani *Devetorica hrabrih* 1958., *Iskrice* 1959., te *Zeleni otok* 1961.

Godine 1933. objavljena su prva dva Lovrakova romana „Djeca Velikog Sela“ (Vlak u snijegu) i „Družba Pere Kvržice“. Ta se godina smatra početkom novog razdoblja u dječjoj književnosti. Ljudevit Krajačić navodi kako će Mato i dalje pisati, ali kako neće napisati ni bolji ni reprezentativniji roman od ova dva. U oba se romana radnja odvijala na selu, u jednom u cijelosti, dok je u drugom djelomice na selu,

¹ <http://www.kucmatolovrak.eu/> pristupljeno 20.8. 2019.

djelomice u gradu. U dječjim romanima glavni pothvat je dječja igra, dok Lovrak često nadilazi igru i pothvat postaje ozbiljno svladavanje društvenog problema.

Godine 1952., Mato je napisao prvi svoj „gradski“ roman „Neprijatelj br.1“, radnja se odvija u gradu Zagrebu. Osim što se radnja odvija u gradu, roman zadržava sve Lovrakove karakteristike, kao što su družina, vođa družine, socijalna orijentacija, problem bogatih i siromašnih, stvaran život, ali u svemu tome kao da ima i bliskosti sa standardnim dječjim romanom.

Tako je i djelo „Anka Brazilijanka“, o kojem se govori u ovom radu imalo dobar nastup među publikom. Lovrak ga je napisao 1939. Prema recenzentovim riječima ovo djelo je zanimljivo i korisno odstupanje od dotadašnjih Lovrakovih shvaćanja o književnosti. U ovom djelu radnja je smještena između sela i grada, na ciglani u blizini malog provincijskog mjesta. Umjesto dotadašnje skupine dječaka i družine, pojavljuje se samo jedna djevojčica koja je bila siročić, bez majke i oca. Ova djevojčica nije, kao i inače, u Lovrakovim djelima riješila svoj životni problem kada su je uzeli iz sirotišta i odveli bogatoj milostivi, ona je to učinila tek kada je pripitomila i osvojila dotada neobuzdanog i divljeg radnika proletera.

„Dječji je roman u hrvatskoj književnosti započeo prije Lovraka, ali Lovrak ga ustaljuje kao glavnu književnu vrstu u hrvatskoj dječjoj književnosti“. (Crnković-Težak, 2002:365) S Lovrakom je stvarno počelo novo razdoblje u dječjoj književnosti, on prekida dominaciju priče i fantastike, ustrajno se drži pojava u društvenom životu svog vremena, no daje oduška svojoj potrebi za fantastičnim opisujući tako često snove svojih junaka. U svoje romane je unosio doživljaje iz djetinjstva, svoja iskustva kao učitelj s djecom pa i svoje sklonosti, što prikazuje kroz brojne dječje likove koje smješta u različito vrijeme i različite sredine. Njegovi romani imaju vrlo jednostavan jezik, kratke rečenice, pripovijeda u prezentu i tako pomaže čitatelju da se veže uz radnju, te da lakše prati samo zbivanje. S tim karakteristikama Lovrak je zasigurno postigao veliki preokret u hrvatskoj dječjoj književnosti, prekinuvši tradicijske tijekove i postavivši novi tip dječjeg romana koji će razviti i dugo utjecati na razvoj hrvatske dječje književnosti. Rat je prekinuo njegovo pisanje, te se nakon stanke od trinaest godina ponovno vraća objavljivanju. (Crnković-Težak, 2002)

Lovrak je također objavio tri autobiografska romana: „Slamnatii korovi“, „Gimnazijalac“ (u njemu doznajemo detalje koji su bitni za formiranje Matinog karaktera

i značaja) i „Preparandist“ (u ovom romanu Mato opisuje svoje školovanje u Učiteljskoj školi u Zagrebu, koje i nije bilo baš sretno i uspješno za njega kao dijete sa sela). Ta tri romana su pisana kao zadnja Lovrakova djela, te je u njima opisano „na drugi način“ puno toga što je već ispričano u drugim djelima, u njima se nalaze posebna razmišljanja, o kojima nije pisao u svojim dječjim i omladinskim romanima. Iako su ta autobiografska djela dobila poprilično nepovoljne ocjene, kada se dobro prouče, one nadopunjuju mozaik Lovrakovih djela s gledišta svijeta. (Kolar-Dimitrijević, 2012)

Mato je također pisao i dramske tekstove. Tako je 1950. godine objavio rad o uvježbavanju dječjih priredaba u kojem se nalaze scenski naputci. Za dramsku scenu je priredio Miceka, Muceka i Dudeka 1939., koji su bili njegova djela, a izvedena su u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu. U kasnijim dramskim tekstovima, gdje je bio motiviran pedagoškim idejama, nastali su i drugi dramski tekstovi kao *Milom ili silom*, *Neće s bakom za stol*, *Malo pismo sv. Nikoli*, *Podne je prošlo* i drugi. (Hranjec, 2004).

4.2. Lovrakovo doba

Treće doba u hrvatskoj književnosti naziva se Lovrakovim dobom, ono počinje 1993. godine s pojavom dvaju Lovrakovih romana, *Djeca Velikog Sela* (Družba Pere Kvržice) i *Vlak u snijegu*.

Ovo razdoblje donosi preokret, zaustavlja se i slabi razvoj priče, a prevladavaju realistična djela u kojima se ističe socijalna angažiranost. „To doba izvlači u prvi plan samo jednog autora: Lovraka, makar će on imati sljedbenika i makar i alternativni smjer u hrvatskom dječjem romanu ima svojih dobrih predstavnika.“ (Crnković-Težak, 2002:347). Iako je razdoblje trajalo kratko, do 1956., nije bilo kompaktno. Za vrijeme Drugog Svjetskog rata (1941.-1945.) nije izlazilo puno novih tekstova, također su se nastojale podržati drukčije vrijednosti. U prvih deset godina poslije rata književnosti je služila političkim vrijednostima te stoga nije bilo puno novih umjetničkih djela. Lovrakovi novi tekstovi kreću u pedesetim godinama kada počinje „odležavanje“.

Drugačiji pogled na Lovrakovo doba donosi Majhut. „Moglo bi se pomisliti kako je Lovrakova osoba snažnije obilježila to vremensko razdoblje od činjenice da se u

međuvremenu dogodio svjetski rat te da je u Hrvatskoj došlo da kataklizmičkih promjena, a što se itekako osjetilo na dječjoj književnosti. Sve je to pojmom Lovrakovog doba izbrisano i prekriveno.“ (Majhut, 2005:44) On smatra 1945. godinu prijelomnicom u hrvatskoj dječjoj književnosti, a ne 1956. kao što navode Crnković-Težak (2002.) i Hranjec (2006). Kao razloge navodi kako 1945. godine dolazi do loma tradicije, te kako nestaju neke književne institucije i naslovi kao što su: Knjižnica za mladež, Smilje, nakladnik Kugli, a bajke su postale staromodno štivo.

4.3. Socijalni elementi

Dva bitna obilježja Lovrakovih djela su da djeca imaju središnju ulogu u svojim romanima i pripovijetkama, te da u njegovim djelima nalazimo tragove vremena. Djeca su u njegovim romanima često izložena nevoljama ovoga svijeta i zakonima odraslih, a Lovrak je to koristio kako bi ih osposobio za susret sa stvarnošću i realnim životom, suočava ih uvijek s nečim novim. On je pisac koji je u svoje romane uveo dijete sa sela, pokušao objasniti uzroke sukoba djece i te sukobe pretvoriti u suradnju. Radnja u njegovim romanima nije bajkovita, ne događa se u prošlosti, tu je riječ o sadašnjosti, o djeci u igri, u obitelji, u školi, u različitim akcijama i pustolovinama s kojima se djeca mogu svakodnevno susretati.

„Bio je na strani socijalne pravde; svoje junake stavlja u različite socijalne situacije pa „jaki“ pomažu slabima i onima koji su siromašni ne svojom krivnjom i ne zbog nereda već zbog objektivnih društvenih i socijalnih razloga“. (Kolar-Dimitrijević, 2012:9) On nastoji njegovat socijalni i individualni pedagoški koncept, s jedne strane gradi zajedništvo, dok s druge strane nastoji da pojedinac ne izgubi svoju osobnost.

Djeca su svjesna siromaštva i bijede, također, hijerarhije prema društvenom podrijetlu, te materijalnom bogatstvu, ali se uvijek zalažu za bolje. „Lovrak, pored toga što je izvrсни psiholog i analitičar sela i grada, vrlo suptilno ugrađuje u svoje vrijeme i nastale socijalne probleme.“ (Kolar-Dimitrijević, 2012:17)

„Lovrak ne skriva od djece istinu, već istinu piše dječjim rječnikom i izrazom koji su djeca mogla razumjeti, pa tako dopire do djece bez obzira radi li se o nestašnom dječjem humoru ili dječjoj sklonosti oponašanju, pobjedama ili porazima, čudesnoj ozbiljnosti djece u svemu što rade.“ (Kolar-Dimitrijević, 2012:17) Kod podjele na bogate i siromašne, autor je skoro uvijek naklonjen siromašnima. Njima su u opisima dodijeljene samo poželjne osobine poput pameti, poštenja, upornosti, iskrenosti, moralnosti. „Svi se sukobi u Lovrakovim djelima zasnivaju na socijalnim opozicijama, na ekonomskom, društvenom i psihološkom statusu siromašnih i bogatih, potlačenih i privilegiranih.“ (Crnković, Težak, 2002:366)

Sva Lovrakova djela u sebi sadrže pouku kako se samo zalaganjem za bolje, plemenitošću i dobrotom može pobijediti svaku socijalnu nepriliku. Djeca su ta koja grade pravedniji i bolji svijet.

4.4. Roman o siročetu

Kada govorimo o ovoj vrsti romana junaci u njima su najčešće djeca „siročad“, djeca koja su ili odrastaju bez roditelja. Neka od poznatijih djela s ovom tematikom su na primjer *Pipi duga čarapa*, *Petar Pan*, *Pustolovine Toma Sawyera* itd., no to ne mora nužno značiti da su to romani o siročetu. Da bi neki roman mogli proglasiti romanom o siročetu, uvjet, koji mora biti ispunjen, specifičan je odnos u kojem mora biti postavljen implicitni čitatelj prema junaku. U hrvatskoj dječjoj književnosti roman o siročetu pojavljuje se tek krajem 19. st. u dječjim romanima Jagode Truhelke *Tugomila* i Vjekoslava Košćevića *Sretni kovač*.

Roman o siročetu, da bi se tako mogao nazvati, mora zadovoljiti kriterij po kojem čitatelj, svoj vlastiti dom doživljava mjestom u kojem je voljeno, zaštićeno i sigurno, jer upravo za tim, sigurnošću, ljubavlju i toplinom žudi siročće. U takvim romanima siročće mora izazivati suosjećanje i žaljenje. Ono nema nikakav cilj pred sobom koji bi mogao obaviti, kako bi se mogao izbaviti iz svog teškog položaja, ono se kreće kroz prostor tako što je odgurnuto od svih, odbačeno, protjerano iz vlastitog doma u koji se ne može više vratiti, može biti primljeno u dom, ali nema tu snagu da samostalno stvori dom, tj. mjesto gdje će zauvijek biti zaštićeno. U takvim romanima kod siročćeta se ističu slabost, nježnost, krhkost i boležljivost. Junak siročće je redovito mlađi od svog implicitnog čitatelja i mnogo češće je ženskog spola. Krhko je i nije kompetentno preuzeti stvar u svoje ruke. Kod takvih romana radnja je teško definirati jer takvo dijete, siročće, ne smije ništa željeti. Prostori u romanu o siročetu mijenjaju se vizualno, a najčešće su to rubni prostori u kojima je status siročćeta, neznatan i neizvjestan. Radnja je točno geografski određena kako bi se čitatelja uvjerilo u autentičnost i realnost priče. U ovakvim romanima likovi odraslih se pojavljuju u ulogama dobrotvora, lažnih roditelja ili mentora.

Prikaz siročćeta, kao osobe koja pati i žudi za domom, koja je nesigurna i nezaštićena, odgovara i stereotipiziranom prikazu žene, kojoj je mjesto u kući gdje je zaštićena i voljena. Glavne duhovne osobine koje se ističu kod siročćeta su neslomljiva uređena čestitost, zahvalnost i umiljatost. Što god se dogodilo na tom njegovom putu, siročće se neće boriti i vraćati udarce, uvijek je na površini njegova čestitost. (Majhut, 2005)

5. ANALIZA KNJIGA

Roman „Anka Brazilijanka“ ima nekoliko izdanja, prvo izdanje objavljeno je 1939. U ovom radu analizirat će se 3 izdanja ovog romana: iz 1995, 2002. i 2017. godine. Sadržaj je isti u sva tri izdanja, dok su ilustracije različite, treće izdanje, koje je obrađeno u radu, ilustrirano je fotografijama iz filma, a ujedno je i zadnje izdanje ovog romana.

5.1. Prvo izdanje

Kako smo već rekli prvo izdanje koje ćemo obraditi objavljeno je 1995. godine u Zagrebu. Izdavač je ALFA d.d. Zagreb, Nova Ves 23a. Urednik je Ivan Ićan Ramljak, likovna urednica je Biljana Knebl, korektorica Marija Špiranović dok je za unos teksta zaslužna Zdenka Petrić. Ovo izdanje je tiskano u Tiskari Meić u 2000 primjeraka. Ilustrator je Andrija Maurović. Naslovnica ovog izdanja je pomalo oskudna, ilustrirani su samo glavni likovi: Anka i Brazilijanac.

Pogovor se nalazi na kraju knjige, napisao ga je Ivo Zalar.² U njemu Ivo naglašava kako je Mato Lovrak kod nas prvi utemeljitelj realistične proze za mlade sa svojim romanima *Družba Pere Kvržice* i *Vlak u snijegu*, te naglašava kako njegova djela djeca i danas rado čitaju. No tim poznatim romanima Mate Lovraka svakako treba pribrojiti i *Anku Brazilijanku*. Ivo napominje kako je *Anka Brazilijanka* dirljiva priča o sedmogodišnjoj djevojčici, siročetu, koje bježi od ljudi, koji su je usvojili, ali nisu imali toliko srca kako bi nadomjestili roditeljsku ljubav. Bježeći od njih Anka dolazi do seoske ciglane, gdje pobuđuje samilost i privrženost radnika, povratnika iz Brazila, kojeg su prozvali *Brazilijanac*. Lijepo su i psihološki profinjeno prikazani odnosi između dva različita bića, odnosi između male, osjećajne i osjetljive djevojčice i naoko grubog, piću sklonog ciglara. Sretan završetak naglašava Lovrakovu neugasivu vjeru u pobjedu

² Ivo Zalar (1927.-2010.) rođen je u Kalinovcu. Pučku školu polazio je u rodnom Kalinovcu, te je školovanje nastavio u Zagrebu, diplomu i doktorat je stekao na filozofskom fakultetu sveučilišta u Zagrebu. Ivo je dugi niz godina radio kao nastavnik hrvatskog jezika. Svoj život posvetio je hrvatskoj dječjoj književnosti. Priredio je i nekoliko izdanja nekih od najpoznatijih pisaca za djecu. <https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/7684> (pristupljeno 20.7.2019.)

dobrog nad zlom. U knjizi se, uz već poznate Lovrakove osobine pisca, kao što su smisao za socijalnu pravdu, poznavanje dječje psihe, naglašenu etičnost, javlja i nešto što se nije baš uobičajeno susretati u ostaloj njegovoj prozi, a toj je topli lirizam. Anku Braziljanku svrstavaju među sam vrh Lovrakove proze, najviše zbog naglašavanja humanosti i nevine dječje dobrote u ovom djelu. Ivo navodi kako je ovo djelo posebno aktualno danas, kada su tolika djeca u Hrvatskoj ostala bez doma, bez roditelja ili bez ikoga svoga. Pa tako navodi kako *Anka Braziljanka* može biti, ne samo zanimljivo štivo, nego i određena svjetiljka u djelovanju i djece i odraslih.

„Napomena: prostrana i velika zemlja Južne Amerike, koja se spominje u pripovijesti, sada se naziva Brazil, a stanovnici su Brazilci i Brazilke. Prema tome pravilan naziv bi bio „Anka Brazilka“, a kako se u Lovrakovo doba, u vrijeme stare Jugoslavije, ta država zvala u nas Brazilia, u priređivanju djela ostao sam vjeran originalu. Načinio sam samo neke pravopisne intervencije.“ (Lovrak, 1995:79)

"Nakon pogovora slijede bilješke o piscu, te bilješke o ilustratoru. Kako je već spomenuto, ilustrator je Andrija Maurović. Rođen je 1901. u Kotoru, a umro je 1981. u Zagrebu. Iako je završio akademiju likovnih umjetnosti, odao se crtanju stripova, tako je 1935. pokrenuo strip-časopis „Oko“ u kojem je objavio svoj prvi strip „Vjeverica mača“. Nazvan je ocem hrvatskog stripa, te je ušao u brojne enciklopedije svjetskog stripa. Iako mu je ilustriranje djela lijepe književnosti, manje značajan i tu je ostavio značajan trag. Predstavljen je kao originalan i neponovljivo realističan ilustrator, koji ne želi nikoga oponašati." (Lovrak, 1995:80)

Slika 1: Naslovnica knjige *Mate Lovraka Anka Brazilijanka* u izdanju Alfe iz 1995.

Izvor: Autorica rada

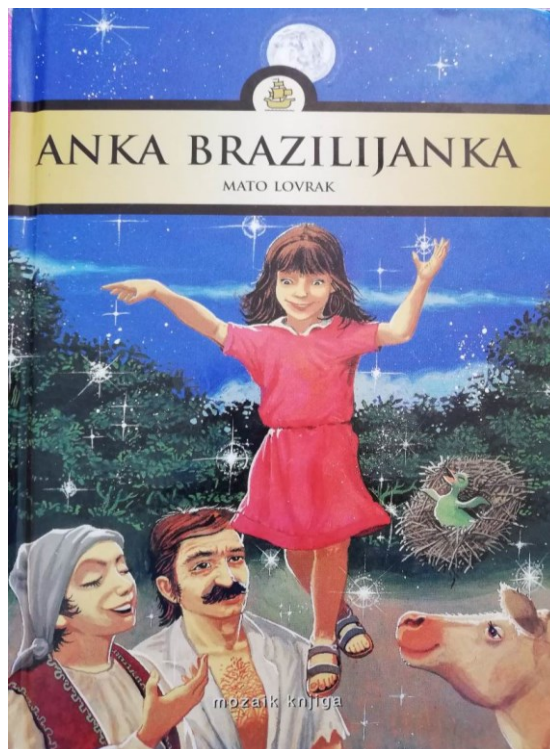
5.2. Drugo izdanje

Drugo izdanje, koje je obrađeno, objavljeno je u Zagrebu 2002. godine. Izdavač je Mozaik knjiga. Grafički urednik je Domagoj Katičić, dok je ilustrator Tomislav Tomić. Korektorica je Katarina Cvijanović, a tisak je Grafički zavod Hrvatske, Zagreb. Naslovnica drugog izdanja je bogato ilustrirana, prikazan je sretan završetak, također životinje koje su odigrale bitnu ulogu i zvijezde koje su predstavljale put i vodilju.

Predgovor se u ovom izdanju nalazi na početku, a napisao ga je Jure Karakeš³. Jure Kerekeš izdvaja važnu činjenicu kako život često zna biti nepravedan prema djeci i prema odraslima. Dok se odrasli sami mogu izboriti s problemima, djeca su premala za to. Djeca su na brizi svojih roditelja, sasvim je prirodno da se oni pobrinu za njih i njihovu budućnost. No, problem nastaje kada djeca ostanu bez roditelja, odrastaju u okruženju ljudi koji ih iskorištavaju za vlastite dobitke. Jure ukazuje na to da ovaj roman upravo govori o tome, o dvoje životnih gubitnika koji su se slučajno sreli. O nježnoj sedmogodišnjoj djevojčici i surovom i grubom radniku kojeg su zvali Brazilijanac. Kako Jure napominje, Anka spada u red manje poznatih Lovrakovih djela. Radnja se odvija na selu, u prostorima tvornice u blizini sela, a ne u ambijentu seoskih kuća, livada i dvorišta. Također, likovi nisu seoska djeca i njihovi roditelji, nego radnici koji rade u tvornici. Dok je glavna junakinja ovog romana gradska djevojčica, koja je boravila u sirotištu, jer je ostala bez roditelja nakon čega ju je posvojila milostiva, koja joj nije pružala pažnju i ljubav, oduševljena selom i domaćim životinjama, a posebno teletom. Njene karakteristike su upornost, iskrenost i tvrdoglavost koje ju vode do cilja, za razliku od Brazilijanca koji ni sam ne zna što želi u životu. Iako su je ljudi odbacili, Anka im i dalje vjeruje dok Brazilijanac ne vjeruje i kada mu žele dobro. Ona traga za ljubavlju i toplinom obiteljskog doma, dok on bježi od takve intimnosti jer nikada nije osjetio što je to. Posebno se naglašava antipatija prema bogatima, a simpatija prema siromašnima.

³ Jure Karakaš rođen je 20. rujna 1941. u selu Podlapac u Lici gdje je i završio osnovnu školu. Srednju školu završio je u Zagrebu, dok je pedagošku akademiju završio u Gospiću te je radio kao nastavnik povijesti u Podlacu. U studentskim danima je počeo objavljivati, najprije pjesme, a poslije i druge novinske članke: vijesti, reportaže i izvještaje. Prvi roman objavio je 1982. Dječji romani vezani su mu za život ličkog sela i imaju naglašenu socijalnu tematiku.

Slika 2: Naslovnica knjige *Mate Lovraka Anka Brazilijanka* u izdanju Mozaik knjige iz 2002.

Izvor: Autorica rada

5.3. Treće izdanje

Treće analizirano izdanje je ujedno i zadnje izdanje ovog romana, tiskano 2017. godine. Urednik ovog izdanja je Zoran Maljković, nakladnik je Mozaik knjiga d.o.o., Zagreb, dok je za grafičko oblikovanje zaslužna Marija Morić. Ovo izdanje je objavljeno nakon prikazivanja filma te je ilustrirano fotografijama iz filma. Tako se na kraju knjige nalaze imena osoba zaslužnih za film kao i imena osoba koje glume u njemu. Redatelj filma je Dean Aćimović.

Slika 3: Naslovnica knjige *Mate Lovraka Anka Brazilijanke* u izdanju Mozaik knjige iz 2017.

Izvor: Autorica rada

6. ANKA BRAZILIJANKA PREMA KNJIZI

Na samom početku pisac nam otkriva da se radnja odvija sredinom kolovoza na ciglani koja se nalazi u neposrednoj blizini šume. Opisuje raskoš i ljepotu prirode tog kraja, dok s druge strane ukazuje na mukotrpan i iscrpljujući rad radnika na ciglani, koji po cijeli dan peku i izrađuju ciglu te se prže na suncu. Radnici koji su tu radili, nisu bili iz tog mjesta, nego iz dalekih siromašnih krajeva. Među tim radnicima je bio i jedan radnik kojeg su zvali Brazilijanac jer je prije radio u Braziliji. On je radio najteži posao, no bio je naučen raditi teško jer je cijeli život bez roditelja, služio je kod drugih gospodara kao sluga.

I dok su jednog dana radnici svoj posao privodili kraju, namjeravali su ići spavati, ali su prije toga sjeli pred ciglanu kako bi pojeli palentu i odmorili se malo, iz grma su začuli glas djevojčice. Starac radnik, koji je ujedno bio i vođa, izvadio ju je iz grma i donio za stol kod njih, svi radnici su je znatiželjno ispitivali tko je i što radi tu. Djevojčica im je rekla da se zove Anka i da se uputila na more, kod svoje milostive. Djevojčica im je tako rekla da nema roditelje i da živi s milostivom, koja ju je uzela iz sirotišta, no nije baš marila za nju. Milostiva je sa svojim mužem otputovala na more, a nju ostavila kućepaziteljici na čuvanje. Anka je krenula prugom na more i tako završila na ciglani. Radnici nisu znali što će s njom, odlučili su da će je odvesti do sela, te da će se tamo pobrinuti za nju. Djevojčica se opirala, nije htjela da je vrate kućepaziteljici, pa se tako niti jedan radnik nije odlučio poći s djevojčicom. Tada se pojavio Brazilijanac, on ju je uzeo na leđa i krenuo s njom u selo. Poradi svega što je prošao u životu, on je bio oštar i strog, toliko da su ga se mnogi u selu bojali. No, putem do sela djevojčica i Brazilijanac su se zbližili, djevojčica ga je podsjetila na njega u djetinjstvu, smekšao se i ispričao joj svoju priču, kako ni on nije imao roditelje, te kako je morao biti sluga drugima. Pobjegao je u Braziliju raditi kako bi imao od čega živjeti, no da se sada vratio jer je tamo doživio veliku nepravdu i sad radi na ciglani s ostalim radnicima. Putem do sela susreli su pralju Milku, koja se vraćala iz sela s posla. Pralji se sviđao Brazilijanac htjela ga je za muža, ali on to nije ni htio čuti. Nije htio ženu ni djecu, niti se htio vezati. Kada je došao do sela, sažali se nad djevojčicom, razmišljao je kako će joj ako je ostavi u općini, tamo biti neudobno, odlučio ju je vratiti na ciglanu da tamo prespava i uživa u prirodi i zvijezdama barem jednu noć. Tako ju je donio u

svoju sobu, koja je bila zapuštena, puna blata i paučine, djevojčica se bojala tu spavati, ali je bila toliko umorna da nije imala izbora. Sutradan je pralja Milka odmah došla na ciglanu da pokupi rublje, a usput i da vidi djevojčicu. Pralja je bila oduševljena Ankom. Kada je pitala Brazilijanca za nju, on je bio ljut, rekao je da ne želi znati za nju, te da će je danas netko odvesti u selo i predati tamo. Pralja je bila tužna i odlučila je potražiti djevojčicu koje je u međuvremenu sredila i očistila Brazilijančevu sobu. Uživala je u djevojčici, grlila ju je i ljubila kao da je njeno dijete i Anki je bilo drago. Kada je pak Brazilijanac vidio kako su mu Anka i pralja dirale stari u sobi, razljutio se i otišao u selo, opiti se rumom. Dok je išao do sela, Brazilijanac je bio toliko ljut da su mu se svi micali s puta i bježali pred njim. Po dolasku u gostionicu, naručio je pola litre žestokog ruma. Ostali gosti su brzo popili svoje piće i otišli, jer su naslutili što će se dalje dogoditi. Brazilijanac se opustio i počeo pjevati, brzo je popio ono piće i tražio još. Počeo je plesati po cijeloj gostionici, ljudi su ga gledali s prozora i smijali mu se, na što je on još više podivljao i počeo rušiti sve oko sebe. U tom trenutku u gostionicu je ušla Anka, Brazilijanac je ostao u čudu, povukao se i ispričao djevojčici. Ubrzo je ponovno podivljao, djevojčica je pobjegla van. Kada se uputio selom, straža ga je uhvatila i zatvorila u općinski zatvor, bio je toliko pijan da se nije mogao opirati. Anka se, tužna, uputila u općinu da je vrate željeznicom u grad. Stražar joj je rekao da taman krenuo na ručak i da će morat pričekati dok se on vrati s ručka. Sjela je na stolac, u tom trenutku je začula neko stenjanje, začudila se, gledala oko sebe, no nije znala odakle dolazi. Tada je shvatila da joj je glas poznat i da je to Brazilijanac, da je on u zatvoru, tražio je vode. Djevojčica se nije mogla oduprijeti svojoj želji da mu pomogne, nego je uzela ključ, otvorila vrata zatvora i dala mu vrč s vodom. Brazilijanac se začudio kada je opet vidio djevojčicu, popio je malo vode, osvijestio se i krenuo na ciglanu, natrag na posao i opet ostavio djevojčicu samu. Vrativši se na ciglanu ispričao se glavnom radniku što se opet napio, a ovaj mu je rekao da se primi posla, pokušao mu je savjetovati da se oženi, ima djecu jer će ga to smiriti, no on nije htio ni čuti.

Anka se ponovno vratila na ciglanu dok su ciglari završavali s poslom i sjeli jesti, u daljini se približavalo nevrijeme. Svi su je nešto zapitkivali, samo Brazilijanac nije obraćao pažnju na nju. Zbog skorog nevremena glavni je radnik želio odvesti djevojčicu natrag u općinu. Dok je radnik otišao po kaput, djevojčica je nestala, a radnici su se uplašili i krenuti u potragu za njom. Tada se i Brazilijanac zabrinuo i krenuo je dozivati. Na Brazilijančev poziv Anka se odazvala s tvorničkog dimnjaka.

Nevrijeme je jačalo i vjetar je počeo jako puhati. Brazilijanac se popeo na dimnjak, spasiti djevojčicu koja je bila već promrzla. Donio ju je u svoju sobu i pokrio svojim kaputom kako bi ju utoplio. Cijelu noć je bdio uz nju. Kada se nevirijeme smirilo, djevojčica je htjela da je vodi na livadu i u staju, kod farmera, koji im dostavlja mlijeko na ciglanu, da vidi tele. Brazilijanac je pristao na to. Igrali su se „zvjezdicama“ i uživali zajedničkom druženju.

Rekao joj je da će ostati kod njih par dana i da će se on brinuti za nju. Kako je Anka bila odveć umorna, donio ju je kod pralje Milke da se odmori. Kada se djevojčica probudila mislila je da i dalje sanja, no pralja ju je utješila i rekla joj da ne mora ići nigdje te da će ostati s njom i Brazilijancem. Jedino ako bi Anku posvojio neki bračni par, ona bi mogla ostati u selu pa je zato Brazilijanac odlučio oženiti pralju i posvojiti Anku. Tako je Anka postala Anka Brazilijanka.

7. LIKOVI U ROMANU

7.1. Glavni likovi

7.1.1. Anka

Anka je sedmogodišnja djevojčica koja je kao mala ostala bez roditelja, odrastala u sirotištu, te je s četiri godine usvojena. Milostiva, koja ju je usvojila, nije joj se baš trudila nadomjestiti nedostatak roditeljske ljubavi, ponekad ju je znala čak i udariti. Zapravo je htjela od Anke napraviti svoju sluškinju. Anka je smjela izaći van samo kada je išla po namirnice.

Anka je imala velike crne oči, kovrčavu kosu, crnu put i jamice na licu. „*Odakle vam ovo djevojče crnog oka, kovrčaste kose i tamne puti?!*“ (Lovrak, 2002:24) Bila je siročić „*Našli su je jednog jutra na stepenicama velike kuće u gradu, umotanu u krpe. U sirotištu je bila do četvrte godine.*“ (Lovrak, 1995:17) Kada je usvojena nije baš bila sretna jer je navikla na život u sirotištu s drugom djecom, dok je kod milostive većinu vremena provodila sama. Tu je živjela kao služavka. „*Izlazila je na ulicu samo do prvog dućančića po sol, šećer, šibice i rižu.*“ (Lovrak, 1995:17) Bila je naivna i hrabra djevojčica, milostiva ju je ostavila kod kućepaziteljice i otišla na more, Anka je ostala spavati u predsoblju s malim psićem. Kako je pas cijelu noć lajao, Anka nije mogla spavati, te se odlučila uputiti prugom na more, gdje će pronaći milostivu, uzeti od nje ključ i vratiti se u grad. Nije odustajala ni kada joj je radnik sa ciglane rekao da je more daleko i da nikada neće stići tamo, ona je ustrajala u tome da će ići prugom do mora. Unatoč svim mukama, kroz koje je prošla, Anka je imala dobro srce. „*Nisu Ankino srce zaledili i ubili! Ono je pretoplo i vrlo, vrlo živo!*“ (Lovrak, 1995:55) Iako su je Brazilijančevi postupci ljutili i rastuživali, uvijek mu je bila spremna pomoći. Vjerovala je da je Brazilijanac zapravo dobar, te mu je pomogla da izađe iz zatvora. Na kraju je njena dobroćudnost pobijedila. Uspjela je pridobiti Brazilijančevu i praljinu ljubav, te je postala njihovom kćerkom.

7.1.2. Brazilijanac

Brazilijanac je dobio ime po tome što je petnaest godina radio u Braziliji kao težak na plantažama kave. Majka mu je umrla mlada, a tada je otac je njega i sestru zanemario, napustio. Oženio se drugi put, a maćeha ga je istjerala iz kuće nakon čega je služio po tuđim kućama dok nije porastao. Potom se zaputio u Braziliju i tamo je bio petnaest godina dok mu nije dosadilo, te se ponovno vratio u svoju zemlju. Ima oko četrdesetak godina, tanak je i vitak, ali žilav. Ima smeđu boju kože, kovrčavu crnu kosu kojom podsjeća na južnjaka.

Čvrst je i odlučan, pomalo nagao, te se nikako ne želi oženiti, imati ženu i djecu „Brazilijanac nije naučen da vadi jaja iz kokošnjeg gnijezda ženi za rezance; da vješa rublje na sušenje; da ženi pripazi mlijeko da ne prekipi; da sjedi u zapećku u kuhinji. Nije Brazilijanac stvoren za to da ga dječurlija što mirišu na mlijeko grle, ližu i da mu se vješaju na leđa...” (Lovrak, 1995:12) Govorio je za sebe da je skitnica, radio bi u tvornici do jeseni pa bi kada mu dosadi išao dalje tražiti bolji posao, ali se uvijek vraćao u tvornicu. Spavao je na ugljenu pod krovom tvornice. Volio je piti pa je često zbog toga znao završiti u zatvoru na trijeznjenju. Kako je i svima bilo poznato, Brazilijanac nije volio djecu, te je i prema Anki bio grub. „Kad smo se nas dvoje pobratili, da mi govoriš ti? To da nisam više čuo! Nismo zajedno guske pasli!”.“ (Lovrak, 1995:25) Na kraju romana je ipak postao dobar, zahvaljujući Anki. Toliko se promijenio da je na kraju pristao oženiti Milku i posvojiti Anku.

7.2. Usporedba likova Anke i Brazilijanca

Na prvi pogled Anka i Brazilijanac su dva potpuno različita lika. Brazilijanac je gruba, nagla i nepromišljena osoba, dok je Anka ranjiva, dobronamjerna i hrabra. No, kada malo bolje analiziramo, ova dva lika imaju istu sudbinu i u dubini su zapravo isti. I Anka i Brazilijanac su imali teško djetinjstvo, ostali su bez roditelja jako mali. Kako se već spomenulo, Brazilijanac je rano ostao bez majke, nakon čega mu se tata ponovno oženio, a maćeha ga je istjerala iz kuće, dala da bude sluga drugima, dok nije odrastao i uputio se u svijet. Dok je Anka ostavljena pred sirotištem, nitko ne zna tko su joj roditelji. Do četvrte godine je bila u sirotištu, nakon čega ju posvaja jedna milostiva iz grada, koja i nije baš bila dobra prema njoj. Anka je spavala u sobi za služinčad i tek je tri puta izašla iz kuće u grad s milostivom. Van je išla samo kada je morala po namirnice za kuću.

Kada je u potrazi za milostivom, Anka došla do ciglane, svi radnici su bili zabrinuti, pokušali su pomoći Anki, svi osim Brazilijanca, iako su mu rekli da je djevojčica nalik na njega. Brazilijanac je bio za to da se djevojčicu odvede u selo i preda vlastima, da se oni pobrinu za nju te je vrate u grad. Tako ju je prevario, uzeo na leđa i krenuo s njom u selo, djevojčica ga se čak malo i bojala, no svojom upornošću uspjela je uspostaviti komunikaciju s njim. Dok ju je nosio do sela Brazilijanac je sve više pokazivao svoju dobru stranu, djevojčica mu je ispričala svoju priču o djetinjstvu, sirotištu i milostivi, što ga je podsjetilo na njegov život. Rekla je da nikad nije vidjela livade i potok, vodio ju je kroz livadu do potoka, zatim tamo gdje je on znao često ići dok je bio siročić kao i ona, u staju, zagrliti i pomilovati tele, koje ih je i jedno i drugo podsjetilo na njih same. Na putu do sela Anka je bila umorna ali je uživala u raskoši i ljepotama prirode koju joj je Brazilijanac pokazivao. Kada su došli do sela, Brazilijanac se ipak smekšao nad Ankom, nije ju mogao ostaviti na golom betonu općine, vratio ju je da prespava na ciglani u njegovom krevetu, gledajući kroz prozor u zvijezde. Kada je drugi dan Brazilijanac opet završio u zatvoru, Anka ga je spasila i dala mu vode. Kada se Anka razboljela, Brazilijanac se pobrinuo za nju, odnio ju je kod pralje Milke da se brine o njoj, posjećivao ju je kada god je imao slobodnog vremena. Tako mu je prirasla srcu, odlučio je oženiti pralju Milku i posvojiti Anku koja je tako postala Anka Brazilijanka.

7.3. Sporedni likovi

7.3.1. Pralja Milka

Milka je mlada žena koja je bila pralja u selu. Milka je bila vrijedna, prala je rublje gospodi iz sela, život joj nije bio lak. Već dugo vremena je bila zaljubljena u Brazilijanca, koji nije htio čuti za ženu i za život u braku, dok je ona oduvijek je htjela imati djecu. Kada je vidjela Anku, nije se mogla načuditi kako je lijepa i dobra, sažalila se još više kada je čula da je Anka siročće. Pružila joj je ljubav i utjehu kada joj je bilo najpotrebnije, kada se razboljela. Milka je Anki pokazala što je to majčinska ljubav. Ankina dobrota i ljubav su je još više potaknuli da se približi Brazilijancu. Na kraju je uspjela pridobiti Brazilijančevu ljubav i postati Ankinom majkom.

7.3.2. Starac radnik

Starac radnik je bio vođa, „otac“ svim radnicima na ciglani. On se brinuo za posao i za sve radnike. Najviše mu je bilo stalo do Brazilijanca, bio je svjestan njegove patnje u životu. Znao je da je Brazilijanac na najtežem poslu i da puno znači za sve ostale radnike na ciglani. Bilo mu je žao Brazilijanca, bio je svjestan kroz što je sve prošao, te se nadao da će se Brazilijanac jednom oženiti i smiriti „*kad već nećeš da se oženiš kao drugi ljudi, da se okučiš i da budeš otac svoje dječice i tako...*“ . (Lovrak, 1995:12) Svaki put, kada bi Brazilijanac u selu napravio neko zlo, ili kada bi se napio i završio u zatvoru, starac radnik je išao moliti nadležne da ga puste, svaki put je ponovno garantirao za njega. Starac radnik bio je svjestan teškoća i mukotrpnog posla svojih radnika, uvijek im je bio na raspolaganju i spreman pomoći kad god je to bilo potrebno.

8. FILM

Film kao medij promatramo kao sredstvo filmskog izvještavanja. Film uz televiziju i radio pripada tradicionalnim masovnim medijima, u njemu se izražava slikama i zvukovima. Kako se film bazira na našoj vizualnoj i auditivnoj percepciji, može se reći da se film obraća masovnoj publici koristeći se tehnologijom masovnih medija. No, s vremenom se događa važan preokret, pa se razvojem novih komunikacijskih tehnologija krug smanjuje, te publiku čine manje grupe ili pojedinci. Film se naziva sedmom umjetnošću koja kao industrija zabave gledateljima nudi opuštanje, zabavu, ulazak u jedan drukčiji svijet, sasvim drukčiji od onog svakodnevnog. Filmovi kroz svoju radnju mogu zastupati neke tradicionalne vrijednosti ili mogu prikazivati i sadašnji svijet sa svim proturječnostima. No, glavno i osnovo je ono kako mi sami doživljavamo film.

Često rabimo dva različita nazivlja: film i kinematografija. Riječ film u svakodnevnom govoru prvenstveno ukazuje na područje umjetnosti, jednu od grana umjetnosti, tj. na pojedinačni filmski uradak. Dok kinematografija kao riječ ukazuje na sustav organizacijske proizvodnje filma, recepcije, prikazivanje, nakladništvo i drugo. Film je također i tehnika. Veza tehnike i umjetnosti najbolje se može uočiti upravo na primjeru filma. Svaki tehnički izum u kinematografiji prije ili kasnije uzrokovao je promjene na umjetničko-izražajnom planu. Kao primjer možemo navesti otkriće zvuka, boje, videa, računala. I nadalje budućnost filma, itekako, ovisi o razvoju novih tehnologija čije je mogućnosti za sada teško i zamisliti. (Mikić, 2001)

8.3. Usporedba filma i knjige

Film se dosta razlikuje od same knjige, prvenstveno kako bi više privukao pažnju djeci, pa se tako u filmu pojavljuju mitska bića, vilenjaci (jagari), div, drvo koje govori i žene zmije. Ali kako se u filmu navodi, njih mogu vidjeti samo osobe koje imaju više razvijenu maštu, kao što je u ovom slučaju Anka.

Radnja filma se ponešto razlikuje od knjige. Filma započinje trenutkom kada milostiva kao rođakinja, dolazi po Anku, dok to u knjizi nije naglašeno. Može se primijetiti da nije pridavano toliko pažnje detaljima u knjizi, u filmu nema prizora gdje se Anka oprašta od djece iz sirotišta, niti od sestara koje su se brinule o njoj. Anka dolazi milostivinoj kući, ona joj odmah pokazuje gdje joj je mjesto, ukazuje joj na to da mora raditi ako planira živjeti kod nje. Na filmu možemo vidjeti da je milostiva nekoliko puta udarila Anku, te je Anka jednu večer odlučila pobjeći od kuće zbog ponašanje milostive i vratiti u sirotište, a ne kako je u knjizi navedeno radi potrage za milostivom. Tako je došla u šumu gdje se prvi put prikazuje „drvo koje govori“ i pokazuje joj put do ciglane. Anka tako, na putu do ciglane dolazi do gostionice gdje vidi kako se radnici tuku i tada Brazilijanac, kojeg još nije poznavala biva odveden u zatvor. Kada je stigla na ciglanu, starac radnik ju je smjestio u Brazilijančevu sobu kako bi tu prespavala i ujutro išla kod bilježnika da joj on nađe njeno sirotište i vrati je tamo. U sobi se Anki prikazuju vilenjaci koji joj govore da su oni prije živjeli na ciglani, dok ih ljudi nisu otjerali. Za razliku od knjige na ciglani se isti dan pojavljuje Milka, koja je bila uz djevojčicu i pomogla joj u spremanju Brazilijančeve sobe. Anka drugi dan opet odlazi u šumu, gdje ponovno susreće vilenjake, ali i žene zmije, koje ju žele uzeti, da bude sluškinja njihovoj kraljici ženi zmiji. U filmu se također prikazuje gospodar ciglane i njegov sin, koji svaki dan dolaze na ciglanu provjeriti kako napreduje posao. Gospodarev sin je zaljubljen u pralju Milku, želi se oženiti njom, ali je njegov otac protiv toga. Jedan dan dolazi na ciglanu i napada Brazilijanca, koji se razbjesci i odlazi u gostionicu napiti se, gospodarev sin ga je tužio vlastima zbog njegovog ponašanja. Anka je došla po njega i vratila ga, rekla mu je da će ona otići i da se on može vratiti u svoju sobu, tada su se njih dvoje počeli zbližavati. Anka je otišla u šumu gdje su je napale žene zmije, krenulo je jako nevrjeme i svi su krenuli u potragu za njoj. Brazilijanac ju je našao kod jednog stabla i odnio kod pralje Milke. Njih su se troje još više zbližili dok se Anka oporavlja

kod Milke pa je Brazilijanac uvidio da ga je Anka promjenila, da mu je počela značiti, odlučio je da će se oženiti praljom Milkom i usvojiti Anku.

No jedan dan dolazi milostiva po Anku i želi ju odvesti sa sobom, na što Anka nije pristala. Milostiva je tužila Brazilijanca i Milku, ali je sudac odlučio da Brazilijanac i pralja Milka nisu krivi, da mogu zadržati Anku, nakon čega su se vjenčali i posvojili Anku.

9. ZAKLJUČAK

Književnici za djecu trude se kroz svoja djela što bolje prikazati realnost i stvarni svijet, pa su tako sva djela za djecu s jednostavnom i djeci već poznatom radnjom, kako bi se što bolje mogla unijeti u ulogu i priču koju čitaju, često se oni sami poistovjećuju s glavnim junakom u priči.

Knjiga je oduvijek bila najbolji prijatelj djeci. Moramo ih od najranije dobi upoznavati i navikavati na knjigu, pogotovo ako gledamo u novije, sadašnje vrijeme kada knjiga izumire, a djeci odvlači pažnju nova tehnologija. Dok su još mali moramo im dati slikovnice, bajke, romane koji su pisani samo za njih. Svijet će najbolje upoznati kroz ono što im kažemo ili kroz ono što sami pročitaju, zato je dobro što postoje pisci dječjih romana, pisci koji su se posvetili pisanju za djecu koja će kroz ta djela često puta pronaći sebe, naučiti voljeti druge i na kraju brinuti se o sebi.

Kako je već rečeno, romani za djecu imaju jednostavnu i djeci poznatu temu, blisku njima. U tim romanima su najčešće djeca u družinama, junaci, koji čine dobra djela, a uz to se i zabavljaju ili pronalaze rješenja problema na koja nailaze.

U ovom radu detaljnije je opisan jedan tip dječjeg romana, roman o siročetu. Možda bi netko rekao da takav roman nije za djecu, ali nažalost sve više ima djece koja se lako mogu pronaći u njemu. Ipak, ovaj roman ima sretan završetak. Roman Anka Brazilijanka je na kraju, kao i svako djelo za djecu, pokazao da dobrota i ispravni postupci pobjeđuju i da svako dijete može pronaći svoju sreću. Dječja dobrota i ljubav su neuništivi, oni su ti koji u svemu vide dobro i pozitivno. To je jako važno jer su djeca naša budućnost.

10. LITERATURA

1. Crnković, M. i Težak, D. (2002.) *Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
2. Brešić, V. *Autobiografije hrvatskih pisaca*. Zagreb:AGM.
3. Hranjec, S. (1998.) *Hrvatski dječji roman*. Zagreb: Znanje.
4. Hranjec, S. (2004.) *Dječji hrvatski klasici*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Hranjec, S. (2006.) *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Znanje.
6. Kolar-Dimitrijević., M. (2012.) *Tragovima vremena u djelima Mate Lovraka*. Zagreb-Bjelovar: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru i Srednja Europa.
7. Majhut, B. (2005.) *Pustolov, siročić i dječja družba: hrvatski dječji roman do 1945.* Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
8. Lovrak, M. (1995.) *Anka Brazilijanka*. Zagreb: Alfa.
9. Lovrak, M. (2002.) *Anka Brazilijanka*. Zagreb: Mozaik knjiga.
10. Lovrak, M. (2017.) *Anka Brazilijanka*. Zagreb: Mozaik knjiga.
11. Mikić, K. (2001.) *Film u nastavi medijske kulture*. Zagreb: Educa d.o.o.

MREŽNI IZVORI

1. Jure Karakaš književni opus, [Online] Dostupno na : <http://jurekarakas.pondi.hr/biografija.html> [Pristupljeno 20.7. 2019.]
2. Kulturni centar Mato Lovrak, [Online] Dostupno na: <http://www.kucmatolovrak.eu/> [Pristupljeno 20.8. 2019.]
3. Podravske širine, [Online] Dostupno na: <https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/7684> [Pristupljeno 20.7.2019.]